

A TOLNAI-SAJÁT

Hélène Cixous és Hantai Simon közös (lisztfehér) könyvében a magyar származású, Párizsban élt festő a festészet lényegét és funkcióját a legfontosabb szövegek lemásolásában látja. Ezt a vékony, nagyformátumú, fényes lapú kötetet helyezem Tolnai Ottó új, képzőművészeti írásokat tartalmazó, vaskos *Kalapdoboz*a mellé. Borítója indigószín feketeség, hajtogatás, mángorlás nélkül. Akárcsak Hantai anyjának köténye, amelynek segítségével Hélène a *Rózsa-szín írás* kapcsán a festészetről és az irodalomról, a filozófiáról és az eredetről, „az irodalom, az írás és az anyai kötények birtoklása közötti viszonyról” értekezik. Vagy koromfekete dörzspapír, ragasztóval borított, finom vászonfelületre örölt gyémántportömeg, mely a *Grenadírmars Így smirglizd le* című kis ízelt darabja¹ szerint az én-elbeszélőt már gyerekkorában ígézetbe ejtette. Nem tudom, a *vásznak* és anyagok *mormolására* fülelő Tolnai édesanyjának volt-e ilyen, ha nem is szárított nyújtófára tekert, hajtogatott, de fekete köténye, vagy inkább az apja boltjában dolgozó boltoslegények hosszú, talán indigóval festett vászonanyagát kellene a tulajdont vesztett gyerek, majd palicsi szépíró nyakába (óvatosan) kötnöm. Egy örökös, különböző identitásokat és praxisokat önmagába foglaló, időtlen kötényben – ahogy ő maga mondaná – kutatni, foglaltoskodni látnom. Ezzel a köténnyel együtt (óvatos mozdulaton keresztül) nemcsak a szülőktől elvett bolthoz és a boltosmesterség-

hez² – a dolgok, a termékek, tulajdonképpen a világ semmis, de éppen semmisségükben fontos, lényegi tárgyainak beszerzéséhez, felhalmozásához, birtoklásához és kiárusításához –, hanem egy finom, gyémántportömeeggel bevont smirglipapírhoz is kapcsolom. Ahhoz a smirglihez, aminek a színe nekem kizárólag vörös, és amelynek használata után makacs, fullasztó téglapor ül le a nagyapám satupadjára. Satuba szorított, vaszájba fogott tárgyaira. De a palicsi szépíró, a *behemót könyvecskét*, képzőművészeti esszéeregényt, és különösképpen a jugoszláviai Pannon- és Adria-festészet hiányzó enciklopédiáját folyamatosan író, kiegészítő, kötényes, alkimista mesterembere, szemben a nagyapámmal, nem használja és soha nem is használta a dörzspapírt, felületére az anyagot (akár gyémánt- vagy üveg-, téglatörmelék) soha nem is örölte. Nyakába (óvatosan) akasztott kötényében csak nézeget, és lopva, noha ezt az egész szabadkai ócskapiac és boltját vesztett bolttulajdonos, vagy akár az egész Pannónia és Mediterráneum tudja róla, smirglit simogat. Akárha a halál biztos, kézhez álló kis eszközét, dörzs- és őrlőszerszámát fogdosná.

Tolnai Ottónál az írás – és nemcsak a *Kalapdoboz*, vagy jugoplasztikája, a *Rothadt márvány*, valamint *A meztelen bohóc* és a *Feljegyzések a vég tónusához* képzőművészeti esszéi, kiállításmegnyitó szövegei, hanem prózái és versei is – elsődlegesen a Hantai által idézett festészeti esszencia és funkció inverze. A legfontosabb anyagok (többek között a gipsz és a liszt, a sópárlókból vagy -bányákból nyert kristályos matéria, a macedón műköny, a

2 Dédanyáméktól 1936-ban vették el a boltot, Topolya legnagyobb választékú divatáru-, rövidáru- és kézimunkakellékek kereskedését (*Lederer Antun trg kratke robe i drukera*). Már csak a fotón láthatom, akárcsak Tolnai *Költő disznósírból* című rádióinterjú-regényének egyik fényképén: hátul az üzlet, elötte a család. Noha Tolnai fényképén hiányzik a boltoskötény – a fényképész utasítására apja a pult alatti polcra gyűrhetette be –, így csak egy lisztfehér kislánykötényen keresztül térhetek vissza Lederer Antal, az én nagyfűlű dédapám lábszárközépig érő, zsebes vászondarabjára, és a lisztfehér, sok *lisztben történő átváltozáson*, a kislányi hatyún keresztül juthatok tovább családom bolt utáni liba- és tyúktenyészetére. A libatoll fosztására, a tollak mosására és fertőtlenítésére, az udvar közepére kiterített fóliákra, a rajtuk száradó fehérségre és Tolnai tiszta, yers költészetére, amelyben benne van a tyúkból terjedő, füledt ammóniaszag is, amelyről a nagymamám, a legkisebb Lederer-lány azt állítja, hogy végérvényesen befészkelte magát apja tüdejébe.

1 I. m. zEtna, Zenta, 2008. 247–251. o. (248. o.)

rózsaszín sár és a föld, valamint a mész, a vér, a minium, a réz) és a hozzájuk kapcsolódó, belőlük tapasztott, belőlük rétegzett, csorgatott, szórt képek megtalálása, begyűjtése, majd ezek lemásolása: a *világ húsának* kiárusítása. És azoknak a mágikus tárgyaknak – egy doboznak, egy azúrkék szifonnak vagy egy rézszitának, de ugyanígy annak az apró varrógépnek, amely Danilo Kiš kezében, akárha boncasztalon, tekintetének ernyőjével, a szépség, a rilkei iszonyat térben betöltött, pillanatnyi helye – az észlelése, amelyeken keresztül, épp a nézésnek, a *szemmel tapogatásnak* köszönhetően, de ezzel együtt a sajátos kézzel való Tolnai-tapogatás által is, feltárul maga a lét. Ezért simítja, fogdossa lopva nyakába akasztott, bolti vagy épp hentesi kötényében (mintha nagyapám kiskonyhába akasztott véres darabját újra magára ölténé a test) a gyémántporos dörzspapírt, a halál őrlő, finom kis eszközét. Nem tudom eldönteni, hol csúszik egymásba a boltját vesztett, boltos dédapám, Tolnai ugyanazt veszített, ugyanazt a praxist végzett apja, a sok fenéssel vékony kis pengévé élezett hentesi kései után síró, bikákat, disznókat leszúró nagyapám és maga Tolnai (óvatosan kiutalt kötényében, csak simogatott smirglijével). Húsával (könnyével, vérével, sikító, síró gyermeki hangjába hajtogatva) melyikük hatol éppen a világ húsába?

A mesterember nézése és látása, ügyes tapintása – amely a Tolnai-féle mesterember esetében a *kvázi-dolgoztól a dolgokig való eljutás, a lét gyűródéseinek* a megelégedése – a világra való ráélmés, ami nem más, mint a rüh elleni fekete kenőcs sűrű állaga és szúrós, kitörölhetetlen szaga, a fulladást okozó molyirtó, a naftalin vagy a precízen leölt állat szaga.³ Akárha ez a letapogatás Merleau-Ponty befejezetlen könyve, a függelék-

³ A nagyapám valóban hentes volt. Kezdetben a szabadkai November 29. vágóhídon, majd az 1957-ben épült Topolában szúrta le a marhákat, disznókat. Anyám őriz egy képet 1962-ből, az apja, Becskei József kezével int, nem jó a kés. Testével a kikötött bika füléhez hajol, jobb oldalt a kollégái, a tata a legszebb. Akárha Tolnai Gyökérrágók című kötetének hátsó borítójáról az állat nyakát érintő, bajszos férfi – noha az néma. Nincs a közelemben a könyv, egyedül ezt nem hoztam magammal Szegedre, véletlenségből, de anyám azt hiszi, miatta, az apja miatt hagytam otthon. A lelked örökké bennünk lebeg, ezt súgja, mielőtt megkapná a kést. Egy kislány a képen: túl valós, túl valós.

be rendezett jegyzetek utáni, még hiányzó részek, az üres helyek költői kategóriákba való szublimálása és továbbírása lenne. A világ húsának és ezzel együtt önmaga húsának, a *Grenadírmars* azonos című *kis ízeltjének*, egy zsírszóda ette szép ujjnak a kitapintása. Saját, örökös padlósúrolásom, mintha szobám előtere, akárha az előbb említett írás helye, újra és újra sárral, fekete mocsokkal szennyeződne, és amely súrolásnak, a zsírszóda marásának semmi más, csak egy grenadírmars, tejfölös krumplileves után vágyakozó mesterember puskába töltött, színes hüvelyei vethetnének véget.

Óvatlan mozdulattal elejteni egy dörzspapírt. Feketét. Olyan feketét, mint a bunyevác asszonyok indigóval festett, hajtogatott köténye. És általa eljutni az esztétikum eredetéhez, mint Cixous Simon (aki nevével az Istentől való meghallgattatásnak és az Isten meghallásának jutalmából részesült) anyjához, az anyához: a bőr lenyúzásával, a dolgok megismerésével, a dolgok feldarabolásával, a teknőkben ázó bensőségekkel, a vászonfelületre ragasztott őrlt gyémántpor simogatásával egy boltosi, mocskos hentesi kötényig, amelynek tulajdonosa – noha sohasem volt boltja, mert őseitől, hiába utalta ki számukra a Teremtő, már elvették – a világot, a szépséget árusítja.